

STUDII ȘI CERCETĂRI
DE
NUMISMATICĂ

SERIE NOUĂ

VOLUMUL IX-XIV
(XXI-XXVI)
2018-2023

**STUDIES AND RESEARCHES
IN
NUMISMATICS**

**ÉTUDES ET RECHERCHES
DE
NUMISMATIQUE**

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE ARHEOLOGIE „VASILE PÂRVAN”

STUDII ȘI CERCETĂRI
DE
NUMISMATICĂ

SERIE NOUĂ
VOLUMUL IX-XIV (XXI-XXVI)
2018-2023

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
BUCUREȘTI

2023

COMITETUL DE REDACȚIE

EUGEN NICOLAE, redactor responsabil
AUREL VÎLCU, redactor responsabil adjunct
MARIUS BLASKÓ, MIHAI DIMA, THEODOR ISVORANU
și EMANUEL VIOREL PETAC, membri

COLEGIUL DE REDACȚIE

RADU ARDEVAN; ANA BOLDUREANU; IONEL CÂNDEA, m.c. al Academiei Române;
GABRIEL CUSTUREA; GEORGES DEPEYROT; VIRGIL MIHAILESCU-BÎRLIBA;
CONSTANTIN C. PETOLESCU, m.c. al Academiei Române; acad. VICTOR SPINEI

RALUCA KOGĂLNICEANU, redactor

ADRIAN MIRCEA DOBRE, redactor Editura Academiei Române

OFELIA COȘMAN, tehnoredactor

Orice comandă va fi adresată la:

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE, Calea 13 Septembrie nr. 13, sector 5, 050711,
București, România; Tel. 4021-318 8146, 4021-318 8106, Fax 4021-318 2444,

E-mail: edacad@ear.ro; periodice@ear.ro

ORION PRESS IMPEX 2000 S.R.L., P. O. Box 77-19, sector 3, București, România;

Tél./Fax: 4021-610 6765, 4021-210 6787, Tél. 0311 044 668,

E-mail: office@orionpress.ro

Adresa redacției:

Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, str. Henri Coandă nr. 11, 010667 București,
Tel./Fax 4021-212 8862, E-mail: redactie_iab@yahoo.com; aurelvilcu@yahoo.com

Sumar – Sommaire

I. STUDII ȘI CERCETĂRI – ÉTUDES ET RECHERCHES

GABRIEL MIRCEA TALMAȚCHI, Despre două depozite monetare elenistice descoperite pe litoralul pontic – About two Hellenistic monetary deposits discovered on the Pontic coast.....	7
CORINA TOMA, Baterea monedelor dacice de tip Rădulești-Hunedoara – problema clasificării emisiunilor – Minting process of Rădulești-Hunedoara Dacian type coins – typological classifications	27
MIHAI DIMA, Tezaurul de monede romane imperiale de argint descoperit la Solonceni (raionul Rezina, Republica Moldova) – Hoard of Roman imperial silver coins found at Solonceni (Rezina county, Republic of Moldova).....	61
THEODOR ISVORANU, Observații privind tezaurul monetar din epoca romană târzie descoperit la Budăi (raionul Orhei, Republica Moldova) – Some remarks on the late Roman coin hoard discovered at Budăi (Orhei district, Republic of Moldova)	75
IONUȚ BADEA, <i>Lupa Capitolina</i> – l’histoire d’un symbole monétaire / <i>Lupa Capitolina</i> – the history of a monetary symbol.....	99
RADU GABRIEL DUMITRESCU, Monede antice din colecția Colegiului Național „Carol I” din Craiova – Ancient coins from the collection of the “Carol I” National College in Craiova	127
MÁRTON GYÖNGYÖSSY, <i>Moneta nova</i> . The brief history of the unsuccessful monetary reform of Louis II in light of recent research	147
MONICA DEJAN, Un tezaur de la sfârșitul secolului XVI descoperit la Ipotești (jud. Suceava) – A coin hoard from the ending of the 16 th century discovered at Ipotești (Suceava county)	159

II. DESCOPERIRI MONETARE – DÉCOUVERTES MONÉTAIRES

GABRIEL MIRCEA TALMAȚCHI, Aspecte ale difuziunii monedelor macedonene în nord-estul Thraciei (Dobrogea) prin intermediul noilor descoperiri – Aspects of Macedonian coin diffusion in north-eastern Thrace (Dobruja) through new discoveries	165
MIHAI DIMA, Denari romani republicani și imperiali dintr-un tezaur descoperit în Dobrogea – Roman republican and imperial denarii from a hoard found in Dobruja	187
MARIUS BLASKÓ, A sixteenth century hoard from Tarasova, Rezina District, the Republic of Moldova.....	199

III. NECROLOG – NÉCROLOGIE

ANA BOLDUREANU, Raisa Tabuica	209
EUGEN NICOLAE, Slobodan Srećković	213
ABREVIERI – ABBRÉVIATIONS	221

II. DESCOPERIRI MONETARE

Aspecte ale difuziunii monedelor macedonene în nord-estul Thraciei (Dobrogea) prin intermediul noilor descoperiri

Gabriel Mircea TALMAȚCHI*

Prezența documentului monetar specific regatului macedonean în Dobrogea (sau în zona situată în nord-estul extrem al Thraciei) rămâne o constantă semnificativă a cercetării numismatice. Descoperirea a numeroase monede macedonene în teritoriul dobrogean, cu predilecție în zona litorală, o datorăm implicării militare a regatului Macedoniei în Peninsula Balcanică. O consecință a acestei prezențe a fost asigurarea securității coloniilor grecești aflate în vestul Pontului Euxin, reprezentând un moment cu implicații importante asupra istoriei spațiului dobrogean, în a doua jumătate a mileniului I a.Chr. Beneficiind de protecție militară macedoneană, coloniile grecești ating, spre sfârșitul secolului al IV-lea a.Chr. (Istros și Callatis) și în cursul secolului al III-lea a.Chr. (Tomis), un maxim al dezvoltării economice și comerciale, până la cucerirea romană. Campaniile militare inițiate de Filip al II-lea și Alexandru al III-lea, în cea de a doua jumătate a secolului al IV-lea a.Chr., au apropiat în mod semnificativ granițele regatului macedonean de zona dobrogeană, prin cucerirea Thraciei de Est și transformarea ei în provincie.

Deși la mijlocul primului deceniu al secolului XXI au fost publicate noi loturi importante de monede de tip macedonean provenind din Dobrogea, între timp s-au acumulat în continuare alte câteva zeci de descoperiri de monede de bronz, pe care le publicăm în rândurile de față, în scopul integrării lor în literatura științifică de specialitate. În afară de descoperirile realizate în urma cercetărilor arheologice și a achizițiilor făcute de instituțiile muzeale de cultură, amplificarea activităților de profil desfășurate de autoritățile specializate în protecția bunurilor de patrimoniu național mobil, mai ales în ultimul deceniu, a creat posibilitatea studierii a variate categorii de materiale arheologice și numismatice. În consecință, fie din rațiuni subiective, fie din rațiuni obiective, dorim să evităm doar simpla lor confiscare și depunere în colecții instituționalizate sau în fișetele unor instituții din afara spațiului cultural. Ceea ce ar trebui să fie la fel de important, ca însăși recuperarea unor bunuri de patrimoniu obținute ilegal, ar fi și publicarea lor într-un cadru științific, deschis cunoașterii de către toți specialiștii interesați. Atâta timp cât informațiile sunt relativ proaspete și sunt cunoscute în urma unor expertize de specialitate, diseminarea rezultatelor este binevenită și chiar obligatorie în funcție de natura lor și prevederile legale.

Indiferent de natura condițiilor de descoperire, singulare sau în depozit, monedele sunt prezentate alfabetic în catalog pe localități și apoi cronologic pe emitenți. Repertoriul conține informații despre

* Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța; gtalmatchi@yahoo.com.

descoperiri de la Adamclisi, Albești, Constanța, Costinești, Gura Dobrogei, Isaccea, Limanu, Mihail Kogălniceanu, Pecineaga, Techirghiol, Tufani, Dobrogea de nord și Dobrogea *passim* (sau Dobrogea de sud, care corespunde teritorial cu aria administrativă a județului Constanța).

CATALOG¹

ADAMCLISI (com. Adamclisi, jud. Constanța)

Filip al II-lea

1. AE; 12 h; 2,37 g; 14 x 10 mm.
Av: Capul lui Apollo laureat spre dreapta.
Rv: Cal și călăreț spre dreapta; sus legenda [ΦΙΛΙΠΠΙΟΥ]; sub cal ?
Context arheologic: cetatea Tropaeum Traiani, cartier sud, sector C, 2009.
Stare de conservare precară (fragment de monedă); inv. MINAC, nr. 84.311.
2. AE; 6 h; 2,67 g; 16,5 x 15,5 mm.
Av: Capul lui Apollo laureat spre dreapta.
Rv: Cal și călăreț spre dreapta; sus legenda [ΦΙΛΙΠΠΙΟΥ]; sub cal ?
Context arheologic: cetatea Tropaeum Traiani, cartier sud, sector C, 2005.
Stare de conservare precară; inv. MINAC, nr. 84313.
3. AE; 3 h; 5,93 g; 16,5 x 15,5 mm.
Av: Capul lui Apollo laureat spre stânga; urme de cerc perlat.
Rv: Cal și călăreț spre dreapta; sus legenda [ΦΙΛΙΠΠΙΟΥ]; sub cal A?
Context arheologic: cetatea Tropaeum Traiani, cartier sud, sector C, 2007.
SNG-ANS 1994, pl. 30, nr. 830-831, monetărie incertă, probabil din Macedonia, 359-336 a.Chr.; SNG Alpha Bank 2000, pl. XVI, nr. 375, Amphipolis ?, cca 315/4-295/4 a.Chr.
Stare de conservare relativ bună; inv. MINAC, nr. 84314.

Alexandru al III-lea

4. AE; 12 h; 6,54 g; 18 x 17 mm.
Av: Capul lui Herakles cu blana leului din Nemea spre dreapta; urme de cerc perlat.
Rv: Măciucă, tolbă și arc; între acestea legenda ΑΛΕΞΑΝΔΡΟ[Y].
Context arheologic: cetatea Tropaeum Traiani, cartier sud, sector C, 2005.
Price 1991, p. 117, nr. 266 sau 268, pl. CXLV, nr. 266 sau 268, a. 336-323 a.Chr.
Stare de conservare relativ bună; inv. MINAC, nr. 84312.

¹ Abrevieri în catalog: SNG Alpha Bank 2000 - *Sylloge Nummorum Graecorum, The Alpha Bank Collection*, Athena; SNG-ANS 1994 - *Sylloge Nummorum Graecorum, The Collection of the American Numismatic Society*, New York, 1994; SNG Ashmolean Museum 1976 - *Sylloge Nummorum Graecorum, V, Ashmolean Museum Oxford*, Part III, Macedonia, London, The Oxford University Press and Spink and Son, 1976; SNG Greece 4, 2005 - *Sylloge Nummorum Graecorum Greece 4, Numismatic Museum*, Athens, the Petros Z. Saroglou Collection, I: Macedonia, by S. Psoma & I. Touratsoglou, Academy of Athens, 2005; SNG Macedonia 1982 - *Sylloge Nummorum Graecorum, Macedonia*, The Royal Collection of Coins and medals Danish National Museum, New Jersey, 1982; Price 1991 - M. J. Price, *The Coinage in the name of Alexander the Great and Philip Arrhidaeus*, A British Museum catalogue, 1-2, Introduction and catalogue, Zurich/Londra, 1991.

5. AE; 9 h; 5,44 g; 20 x 17,5 mm.
 Av. Capul lui Herakles cu blana leului din Nemea spre dreapta.
 Rv. Măciucă, tolbă și arc; între acestea legenda [ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ].
 Context arheologic: cetatea Tropaeum Traiani, cartier sud, sector C, 2007.
 Price 1991, p. 117, nr. 266 sau 268, pl. CXLV, nr. 266 sau 268, a. 336-323 a.Chr.
 Stare de conservare relativ slabă; inv. MINAC, nr. 84316.

ALBEȘTI (com. Albești, jud. Constanța)

Alexandru al III-lea?

6. AE; ? h; 6,20 g; 17,5 x 16 mm. Fără ilustrație.
 Av. Capul lui Herakles cu blana leului din Nemea spre dreapta?
 Rv. [Măciucă, tolbă și arc]; între acestea legenda [ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ].
 Context arheologic: Albești, sector A S3, carou 5; - 0,35 m (2011).
 Cf. Price 1991, p. 117, nr. 266 sau 268, pl. CXLV, nr. 266 sau 268, a. 336-323 a.Chr.
 Stare de conservare precară (pericol de fragmentare a piesei); inv. MINAC, nr. 84293.

COCHIRLENI (com. Cochirleni, jud. Constanța)

Filip al II-lea

7. AE; 12 h; 5,67 g; 17 x 16,5 mm.
 Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta; urme de cerc perlat.
 Rv. Cal și călăreț spre dreapta; sus legenda ΦΙΛΙΠΠ[ΙΟΥ]; sub cal sigla N.
 SNG-ANS 1994, pl. 32, nr. 939, monetărie incertă, probabil din Macedonia, 359-336 a.Chr.; SNG Alpha Bank 2000, pl. XVI, nr. 388-390, Amphipolis, cca 315/4-295/4 a.Chr.
 Stare bună de conservare.
8. AE; 12 h; 6,11 g; 18 x 17,5 mm.
 Av: Capul lui Herakles cu blana leului din Nemea spre dreapta.
 Rv: Trepied; în dreapta sa legenda [ΦΙΛΙΠΠΙΟΥ], se vede doar urma legendei pe verticală; în stânga trepiedului frunză de viță de vie?
 SNG Macedonia 1982, pl. 8, nr. 300, Macedonia, atelier Philippi, a. 356-350 a.Chr.
 Stare de conservare relativ bună.
9. AE; 6 h; 5,01 g; 19 x 18,5 mm.
 Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta; cerc perlat.
 Rv. Cal și călăreț (cu kausia) spre dreapta; sus legenda ΦΙΛΙΠΠΙΟΥ; sub cal sigla A și I în ligatură.
 SNG-ANS 1994, pl. 31, nr. 896, monetărie incertă probabil din Macedonia, 359-336 a.Chr.; SNG Alpha Bank 2000, pl. XVII, nr. 395, Amphipolis, cca 315/4-295/4 a.Chr.
 Stare de conservare relativ bună.
10. AE; 12 h; 5,24 g; 17,5 x 16 mm.
 Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta; cerc perlat.
 Rv. Cal și călăreț spre dreapta; sus legenda ΦΙΛΙΠΠΙΟΥ; sub cal sigla Γ sau Π.
 SNG Alpha Bank 2000, pl. XVI, nr. 391, Amphipolis, cca 315/4-295/4 a.Chr.
 Stare de conservare relativ bună.

11. AE; 8 h; 5,44 g; 18 x 17,5 mm.
 Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta; cerc perlat.
 Rv. Cal și călăreț spre dreapta; sus legenda [ΦΙΛΙΠΠΙΟΥ]; sub cal o monogramă.
 SNG-ANS 1994, pl. 32, nr. 935, monetărie incertă probabil din Macedonia, 359-336 a.Chr.; SNG Alpha Bank 2000, pl. XVI, nr. 387, Amphipolis, cca 315/4-295/4 a.Chr.
 Stare de conservare bună.

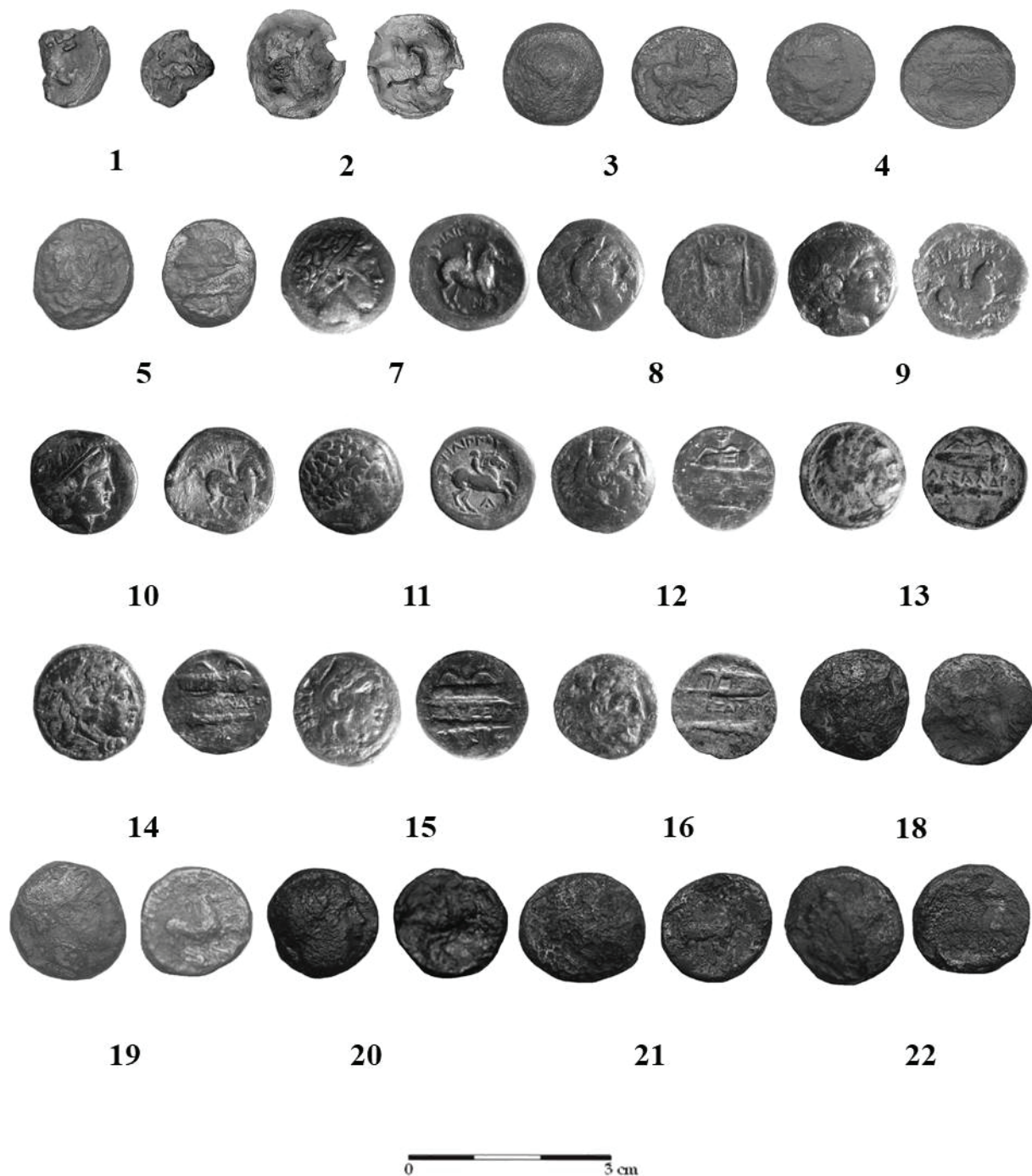
Alexandru al III-lea

12. AE; 12 h; 5,60 g; 17 x 16 mm.
 Av. Capul lui Herakles cu blana leului din Nemea spre dreapta; urme de cerc perlat.
 Rv. Măciucă, tolbă și arc; între acestea legenda [Α]ΛΕΞ[ΑΝΔΡΟΥ]; caduceu lângă tolba cu arc; sus un arc?
 SNG Alpha Bank 2000, pl. XXXIII, nr. 714, monetărie macedoneană, 336-323 a.Chr.
 Stare de conservare relativ bună.
13. AE; 12 h; 5,45 g; 17,5 x 17 mm.
 Av. Capul lui Herakles cu blana leului din Nemea spre dreapta; cerc perlat.
 Rv. Măciucă, tolbă și arc; între acestea legenda [Α]ΛΕΞΑΝΔΡΟ[Y].
 Stare de conservare relativ bună.
14. AE; 9 h; 4,82 g; 18 x 17,5 mm.
 Av. Capul lui Herakles cu blana leului din Nemea spre dreapta; cerc perlat.
 Rv. Măciucă, tolbă și arc; între acestea legenda ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ; sigla Φ lângă măciucă.
 SNG Alpha Bank 2000, pl. XXXIII, nr. 728, monetărie macedoneană, 336-323 a.Chr.
 Stare de conservare bună.
15. AE; 11 h; 5,25 g; 18 x 17 mm.
 Av. Capul lui Herakles cu blana leului din Nemea spre dreapta; urme de cerc perlat.
 Rv. Măciucă, tolbă și arc; între acestea legenda ΑΛΕΞΑΝΔΡΟ[Y]; sigla K.
 SNG Alpha Bank 2000, pl. XXXIII, nr. 720, monetării macedonene, a. 336-323 a.Chr.; Price 1991, p. 120, nr. 301-302 (însă K poziționat invers, spre stânga), pl. CXXI, a. 336-323 a.Chr.
 Stare de conservare relativ bună.
16. AE; 12 h; 5,19 g; 18 mm.
 Av. Capul lui Herakles cu blana leului din Nemea spre dreapta; urme de cerc perlat.
 Rv. Măciucă, tolbă și arc; între acestea legenda [ΑΛ]ΕΞΑΝΔΡΟ[Y].
 Stare de conservare slabă.

CONSTANȚA (jud. Constanța)

Filip al II-lea

17. AE; ?; 4,63 g; 15,5 mm. Fără ilustrație.
 Av: Capul lui Apollo laureat spre dreapta.
 Rv: ilizibil.
 Context: piesă recuperată de pe str. 9 Mai, nr. 1.
 Stare de conservare foarte slabă.

Pl. I. Monede macedonene descoperite la Adamclisi (1-5), Cochirleni (7-16) și Costinești (18-22).

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

Pl. II. Monede macedonene descoperite la Gura Dobrogei (23-38, depozit).

COSTINEȘTI (com. Costinești, jud. Constanța)

Filip al II-lea

18. AE; 3 h; 5,19 g; 17 x 16,5 mm.

Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta; urme de cerc perlat.

Rv. Cal și călăreț spre dreapta; sus legenda [Φ]ΙΑΠΠ[ΠΟΥ]; sub cal ?

Stare de conservare slabă.

19. AE; 6 h; 5,38 g; 16 x 15 mm.

Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta; urme de cerc perlat.

Rv. Cal și călăreț spre dreapta; sus legenda [Φ]ΙΑΠΠ[ΠΟΥ]; sub cal S?

Stare de conservare satisfăcătoare.

20. AE; 9 h; 5,62 g; 17 x 16 mm.

Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta; urme de cerc perlat.

Rv. Cal și călăreț spre dreapta; sus legenda [Φ]ΙΑΠΠ[ΠΟΥ]; sub cal simbol neclar.

Stare de conservare relativ bună.

21. AE; 9 h; 5,93 g; 17 x 15 mm.

Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta; urme de cerc perlat.

Rv. Cal și călăreț spre stânga; sus legenda [Φ]ΙΑΠΠ[ΠΟΥ]; sub cal ?

Stare de conservare relativ bună.

22. AE; 3 h; 5,99 g; 18 x 16,5 mm.

Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta.

Rv. Cal și călăreț spre dreapta ?; sus legenda [Φ]ΙΑΠΠ[ΠΟΥ]; sub cal ?

Stare de conservare relativ bună.

GURA DOBROGEI (com. Cogealac, jud. Constanța)

Filip al II-lea

23. AE; 11 h; 6,11 g; 18 x 16,5 mm.

Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta; cerc perlat.

Rv. Cal și călăreț spre dreapta; sus legenda ΦΙΑΠΠΠΟ[Y]; sigla Δ sub cal.

SNG-ANS 1994, pl. 32, nr. 912, monetărie incertă probabil din Macedonia, 359-336 a.Chr.

Stare de conservare slabă.

24. AE; 3 h; 5,63 g; 17,5 mm.

Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta; urme de cerc perlat.

Rv. Cal și călăreț spre dreapta; sus legenda ΦΙΑΠΠΠΟ[Y]; sub cal posibil sigla Θ?

SNG-ANS 1994, pl. 33, nr. 961, monetărie incertă probabil din Macedonia, 359-336 a.Chr.; SNG Alpha Bank 2000, pl. XVI, nr. 384-385, Amphipolis ?, cca 315/4-295/4 a.Chr.

Stare de conservare relativ bună.

25. AE; 12 h; 5,53 g; 17,5 x 17 mm.

Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta; cerc perlat.

Rv. Cal și călăreț spre dreapta; sus legenda [Φ]ΙΑΠΠΠΟΥ; sub cal un vârful de lance spre dreapta.

SNG-ANS 1994, pl. 30, nr. 850-853, monetărie incertă probabil din Macedonia, 359-336 a.Chr.; SNG Alpha Bank 2000, pl. XV, nr. 354-358, Amphipolis, cca 315/4-295/4 a.Chr.; SNG Greece 4, 2005, pl. VI, nr. 76, a. 360-336 a.Chr.

Stare de conservare slabă.

26. AE; 6 h; 6,53 g; 16,5 x 16 mm.

Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta; cerc perlat.

Rv. Cal și călăreț spre dreapta; sus legenda [ΦΙΛΙΠΠΙΟΥ]; sub cal un vârful de lance spre dreapta.

SNG-ANS 1994, pl. 30, nr. 850-853, monetărie incertă probabil din Macedonia, 359-336 a.Chr.; SNG Alpha Bank 2000, pl. XV, nr. 354-358, Amphipolis, cca 315/4-295/4 a.Chr.; SNG Greece 4, 2005, pl. VI, nr. 76, a. 360-336 a.Chr.

Stare de conservare relativ bună.

27. AE; 3 h; 6,10 g; 17,5 x 16,5 mm.

Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta; cerc perlat.

Rv. Cal și călăreț spre dreapta; sus legenda ΦΙΛΙΠΠΙΟΥ; sub cal sigla M.

SNG-ANS 1994, pl. 33, nr. 938, monetărie incertă probabil din Macedonia, 359-336 a.Chr.

Stare de conservare bună.

28. AE; 8 h; 5,73 g; 16,5 x 15 mm.

Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta; cerc perlat.

Rv. Cal și călăreț spre dreapta; sus legenda ΦΙΛΙ[ΠΠΙΟΥ]; sub cal un vârful de lance spre dreapta.

SNG-ANS 1994, pl. 30, nr. 850-853, monetărie incertă probabil din Macedonia, 359-336 a.Chr.; SNG Alpha Bank 2000, pl. XV, nr. 354-358, Amphipolis ?, cca 315/4-295/4 a.Chr.

Stare de conservare relativ bună.

29. AE; 3 h; 5,32 g; 16 x 15,5 mm.

Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta; urme de cerc perlat.

Rv. Cal și călăreț (cu kausia) spre dreapta; sus legenda ΦΙΛΙΠΠΙΟΥ; sub cal fără simbol sau siglă?

Stare de conservare relativ bună.

30. AE; 3 h; 6,02 g; 16 x 15,5 mm.

Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta; cerc perlat.

Rv. Cal și călăreț spre dreapta; sus legenda [ΦΙΛΙΠΠΙΟΥ]; sub cal E monogramat.

SNG Alpha Bank 2000, pl. XVI, nr. 378-380, Amphipolis ?, cca 315/4-295/4 a.Chr.

Stare de conservare relativ bună.

31. AE; 6 h; 7,03 g; 18 x 17 mm.

Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta; cerc perlat.

Rv. Cal și călăreț spre dreapta; sus legenda ΦΙΛΙΠΠΙΟΥ; în stânga câmpului monetar monograma AI; sub cal un ciorchine de strugure sau petasos?

SNG Ashmolean Museum 1976, p. XLVI, nr. 2514, dar monograma în stânga, emisiune postumă târzie, după 311 a.Chr.

Stare de conservare relativ bună.

32. AE; 7 h; 6,20 g; 18 x 17 mm.

Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta; cerc perlat.

Rv. Cal și călăreț spre stânga; sus legenda ΦΙΛΙΠΠ[ΟΥ]; sub cal sigla Γ.

SNG-ANS 1994, pl. 30, nr. 850-853, monetărie incertă probabil din Macedonia, 359-336 a.Chr.; SNG Alpha Bank 2000, pl. XVI, nr. 391-393, Amphipolis, cca 315/4-295/4 a.Chr.
Stare de conservare relativ bună.

Alexandru al III-lea

33. AE; 5 h; 4,93 g; 19 x 17 mm.

Av. Capul lui Herakles cu blana leului din Nemeea spre dreapta; urme de cerc perlat.

Rv. Măciucă, tolbă și arc; între acestea legenda [ΑΛΕΞΑ]Ν[ΔΡΟΥ]; sigla Δ; mănunchi de fulgere?

Price 1991, p. 118, nr. 275, pl. CXLV, nr. 266 sau 268, a. 336-323 a.Chr.; SNG Alpha Bank 2000, pl. XXXIII, nr. 718-719, monetărie macedoneană, 336-323 a.Chr.

Stare de conservare slabă.

34. AE; 12 h; 5,16 g; 19 x 18 mm.

Av. Capul lui Herakles cu blana leului din Nemeea spre dreapta; urme de cerc perlat.

Rv. Măciucă, tolbă și arc; între acestea legenda [ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ].

Price 1991, p. 117, nr. 266 sau 268, pl. CXLV, nr. 266 sau 268, a. 336-323 a.Chr.

Stare de conservare slabă.

35. AE; 12 h; 5,60 g; 17 x 16 mm.

Av. Capul lui Herakles cu blana leului din Nemeea spre dreapta; urme de cerc perlat.

Rv. Măciucă, tolbă și arc; între acestea legenda [ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ].

Price 1991, p. 117, nr. 266 sau 268, pl. CXLV, nr. 266 sau 268, a. 336-323 a.Chr.

Stare de conservare relativ bună.

36. AE; 6 h; 5,44 g; 19, 5 x 17,5 mm.

Av. Capul lui Herakles cu blana leului din Nemeea spre dreapta; urme de cerc perlat.

Rv. Măciucă, tolbă și arc; între acestea legenda ΑΛΕΞΑΝΔΡ[ΟΥ]; sigla NI?

Price 1991, p. 120, nr. 309, pl. CXLVI, nr. 309, a. 336-323 a.Chr.

Stare de conservare relativ bună.

37. AE; 10 h; 5,27 g; 18 x 17,5 mm.

Av. Capul lui Herakles cu blana leului din Nemeea spre dreapta; urme de cerc perlat.

Rv. Măciucă, tolbă și arc; între acestea legenda [ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ]; posibil sigla Δ.

SNG Alpha Bank 2000, pl. XXXIII, nr. 718-719, monetărie macedoneană, 336-323 a.Chr.

Stare de conservare slabă.

38. AE; 9 h; 4,42 g; 17,8 x 17,5 mm.

Av. Capul lui Herakles cu blana leului din Nemeea spre dreapta; urme de cerc perlat.

Rv. Măciucă, tolbă și arc; între acestea legenda [ΑΛΕ]ΞΑΝΔΡΟ[Υ]; sigla ?

Stare de conservare relativ slabă.

ISACCEA (jud. Tulcea)

Alexandru al III-lea

39. AE; 6 h; 4,58 g; 16,5 x 17 mm.

Av. Capul lui Herakles cu blana leului din Nemeea spre dreapta; urme de cerc perlat.

Rv. Măciucă, tolbă și arc; între acestea legenda [ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ]; siglă sau simbol?
 Posibil Price 1991, p. 117, nr. 266 sau 268, pl. CXLV, nr. 266 sau 268, a. 336-323 a.Chr.
 Context: achiziție Filip Cristian.
 Stare de conservare precară; inv. Institutul de Cercetări Eco-Muzeale Tulcea, nr. 17981.

40. AE; 3 h; 4,82 g; 18,7 mm.

Av. Capul lui Herakles cu blana leului din Nemea spre dreapta; urme de cerc perlat.
 Rv. Măciucă, tolbă și arc; între acestea legenda [ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ]; mănunchi de fulgere?
 Price 1991, p. 126, nr. 373?
 Descoperire întâmplătoare; donație.
 Stare de conservare relativ bună; inv. Institutul de Cercetări Eco-Muzeale Tulcea, nr. 48345.

LIMANU (com. Limanu, jud. Constanța)

Filip al II-lea

41. AE; 6 h; 5,74 g; 16 x 13 mm. Fără ilustrație.

Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta.
 Rv. Cal și călăreț spre dreapta; sus legenda [ΦΙΛΙΠΠΙΟΥ]; sub cal ?
 Stare de conservare relativ slabă; inv. MINAC, nr. 81152.

MIHAIL KOGĂLNICEANU (com. Mihail Kogălniceanu, jud. Constanța)

Tip scut macedonean

42. AE; 2 h; 2,98 g; 15 x 14 mm.

Av. Scut macedonean cu fulger în poziție orizontală în medalion central; cerc perlat.
 Rv. Coif cu panaș; de o parte și de alta a sa B/A.
 SNG Alpha Bank 2000, pl. XXXVII, nr. 821, fără simbol ?, monetării macedonene cca 325-310 a.Chr.
 Stare de conservare relativ bună; inv. MINAC, nr. 78575.

PECINEAGA (com. Pecineaga, jud. Constanța)

Filip al II-lea

43. AE; 6 h; 6,20 g; 18 x 16 mm.

Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta; cerc perlat.
 Rv. Cal și călăreț spre dreapta; sus legenda ΦΙΛΙΠΠΙΟΥ; sub cal un petasos.
 SNG-ANS 1994, pl. 31, nr. 877-879, monetărie incertă probabil din Macedonia, 359-336 a.Chr.; SNG
 Alpha Bank 2000, pl. XV, nr. 366, Amphipolis, cca 315/4-295/4 a.Chr.
 Stare bună de conservare.

44. AE; 6 h; 5,20 g; 17 x 16 mm.

Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta; cerc perlat.
 Rv. Cal și călăreț spre dreapta; sus legenda [ΦΙΛΙΠΠΙΟΥ].
 Stare de conservare precară.

45. AE; 6 h; 5,02 g; 16 x 16,5 mm.
 Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta; cerc perlat.
 Rv. Cal și călăreț spre dreapta; sus legenda [ΦΙΛΙΠΠΟΥ].
 Stare de conservare precară.

46. AE; 6 h; 5,75 g; 18 x 16,5 mm.
 Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta; cerc perlat.
 Rv. Cal și călăreț spre dreapta; sus legenda [ΦΙΛΙΠΠΟΥ].
 Stare de conservare precară.

TECHIRGHIOL (jud. Constanța)

Filip al II-lea

47. AE; 5,87 g; 17 x 16,5 mm.
 Av. Capul lui Apollo laureat spre stânga.
 Rv. Cal și călăreț (cu kausia) spre dreapta; sus legenda ΦΙΛΙΠ[ΠΟΥ]; sub cal mănunchi de fulgere în poziție verticală.
 SNG Alpha Bank 2000, pl. XIV, nr. 340-345, Amphipolis, cca 315/4-295/4 a.Chr.
 Stare de conservare relativ bună.

48. AE; 12 h; 6,26 g; 18 x 16 mm.
 Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta; cerc perlat.
 Rv. Cal și călăreț spre dreapta; sus legenda ΦΙΛΙΠΠΟΥ; sub cal monograma cu E.
 SNG Greece 4, 2005, pl. VI, nr. 75, a. 360-336 a.Chr.
 Stare de conservare bună.

49. AE; 6 h; 5,86 g; 17 x 16,5 mm.
 Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta.
 Rv. Cal și călăreț spre dreapta; sus legenda ΦΙΛΙΠΠ[ΟΥ]; sub cal monograma cu E.
 SNG Greece 4, 2005, pl. VI, nr. 75, a. 360-336 a.Chr.
 Stare de conservare relativ bună.

50. AE; 5 h; 5,77 g; 17 x 16,5 mm.
 Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta; cerc perlat.
 Rv. Cal și călăreț spre dreapta; sus legenda ΦΙΛΙΠΠΟΥ.
 Stare de conservare bună.

51. AE; 7 h; 5,87 g; 17,5 x 16,5 mm.
 Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta; cerc perlat.
 Rv. Cal și călăreț spre dreapta; sus legenda ΦΙΛΙΠΠΟΥ; sub cal monograma cu AP ?
 SNG-ANS 1994, pl. 32, nr. 906, monetărie incertă probabil din Macedonia, 359-336 a.Chr.
 Stare bună de conservare.

52. AE; 9 h; 5,67 g; 17,5 x 16,5 mm.
 Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta; cerc perlat.
 Rv. Cal și călăreț spre dreapta; sus legenda ΦΙΛΙΠΠΟΥ; sub cal posibil sigla E.
 SNG-ANS 1994, pl. 30, nr. 842-843, monetărie incertă probabil din Macedonia, 359-336 a.Chr.; SNG Alpha Bank 2000, pl. XVI, nr. 378-380, Amphipolis, cca 315/4-295/4 a.Chr.?
 Stare de conservare relativ bună.

53. AE; 8 h; 4,95 g; 16 x 15,5 mm.

Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta; cerc perlat.

Rv. Cal și călăreț spre dreapta; sus legenda ΦΙΛΙΠΠΙΟΥ; sub cal sigla E scrisă invers.

SNG-ANS 1994, pl. 32, nr. 919-920, monetărie incertă probabil din Macedonia, 359-336 a.Chr.; SNG Alpha Bank 2000, pl. XVI, nr. 381-383, Amphipolis, cca 315/4-295/4 a.Chr.

Stare de conservare relativ bună.

54. AE; 7 h; 6,01 g; 17,5 mm.

Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta; cerc perlat.

Rv. Cal și călăreț spre dreapta; sus legenda [ΦΙΛΙΠΠΙΟΥ]; sub cal vârful de lance spre dreapta.

SNG-ANS 1994, pl. 30, nr. 850-853, monetărie incertă probabil din Macedonia, 359-336 a.Chr.; SNG Alpha Bank 2000, pl. XV, nr. 354-358, Amphipolis, cca 315/4-295/4 a.Chr.

Stare de conservare relativ bună.

Alexandru al III-lea

55. AE; 5 h; 4,93 g; 18 x 17 mm. Fără ilustrație.

Av. Capul lui Herakles cu blana leului din Nemea spre dreapta; urme de cerc perlat.

Rv. Măciucă, tolbă și arc; între acestea legenda ΑΛΕΞΑΝΔΡΟ[Υ]; lângă măciucă mănunchi de fulgere; lângă tolbă o stea ?

Price 1991, p. 118, nr. 277, a. 336-323 a.Chr.

Stare de conservare bună.

Tip Scut macedonean

56. AE; 6 h; 3,13 g; 16 x 15 mm.

Av. Scut macedonean cu fulger în poziție orizontală în medalion central; cerc perlat.

Rv. Coif cu pană; de o parte și de alta a sa B/A; sub coif sigla Δ, dar fără delfin.

Price 1991, p. 129, nr. 415A, a. 325-310 a.Chr.; SNG Alpha Bank 2000, pl. XXXVIII, nr. 844, monetării macedonene, 325-310 a. Chr.

Stare de conservare bună.

57. AE; 6 h; 3,22 g; 15,5 x 15 mm.

Av. Scut macedonean cu fulger în poziție orizontală în medalion central; cerc perlat.

Rv. Coif cu pană; de o parte și de alta a sa B/A; sub coif o monogramă.

Price 1991, p. 129, nr. 413, a. 325-310 a.Chr.; SNG Alpha Bank 2000, pl. XXXVIII, nr. 842, monetării macedonene, 325-310 a. Chr.

Stare de conservare bună.

TUFANI (com. Independența, jud. Constanța)

Alexandru al III-lea

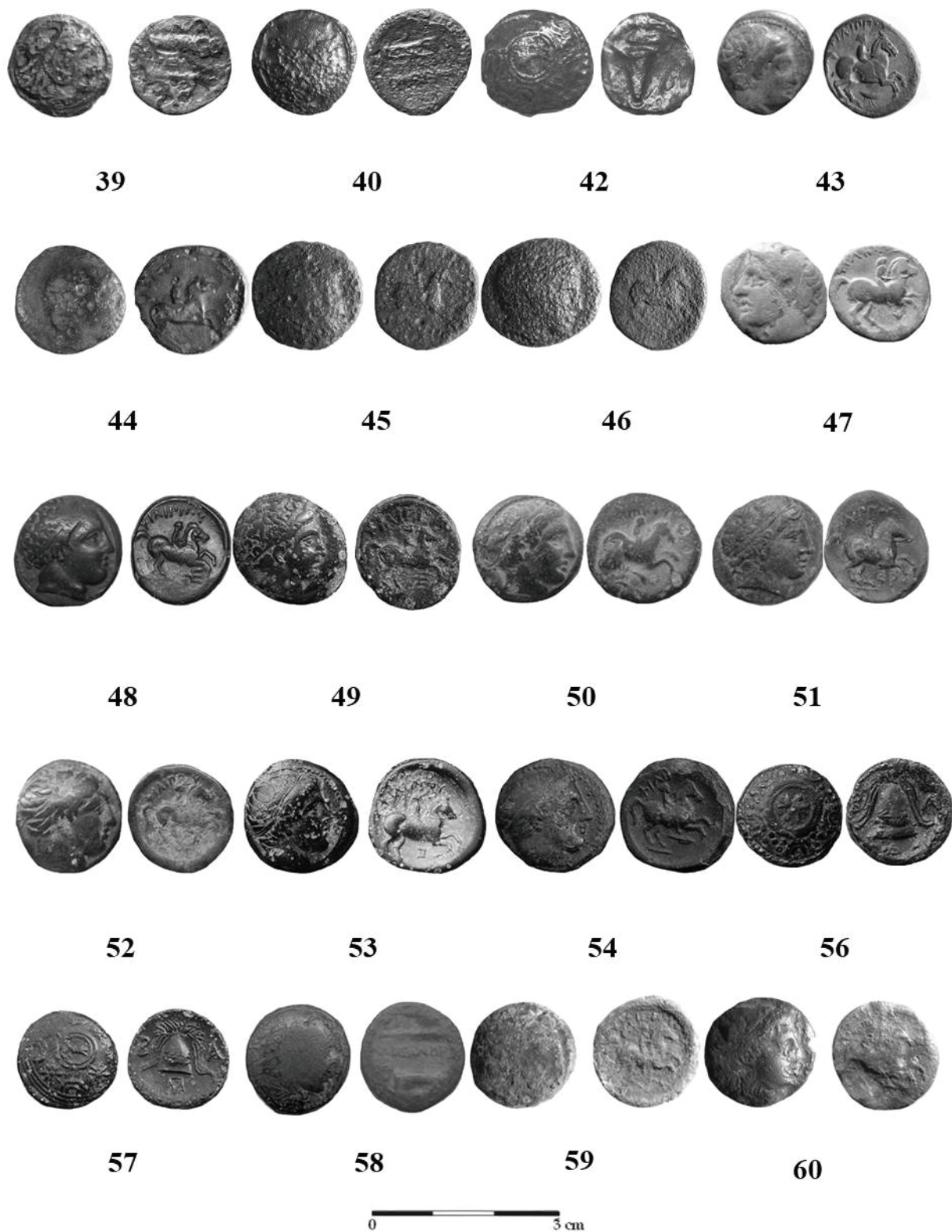
58. AE; 12 h; 5,06 g; 17 x 16,5 mm.

Av. Capul lui Herakles cu blana leului din Nemea spre dreapta?

Rv. Măciucă, tolbă și arc; între acestea legenda ΑΛΕΞΑΝΔΡ[ΟΥ]; siglă sau simbol?

Price 1991, p. 117, nr. 266 sau 268, pl. CXLV, nr. 266 sau 268, a. 336-323 a.Chr.

Stare de conservare relativ bună; inv. MINAC, nr. 83257.

Pl. III. Monede macedonene descoperite la Isacceja (39-40), Mihail Kogălniceanu (42), Peceneaga (43-46), Techirghiol (47-54, 56-57), Tufani (58), Dobrogea de nord (59) și Dobrogea *passim* sau de sud (60).

61

62

63

64

65

66

67

68

70

71

Pl. IV. Monede macedonene descoperite în Dobrogea *passim* (61-68, 70-71).

DOBROGEA DE NORD

Filip al II-lea

59. AE; 3 h; 4,95 g; 16,5 x 15,5 mm.

Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta.

Rv. Cal și călăreț spre dreapta; sus legenda ΦΙΛΙΠ[ΠΙΟΥ]; sub cal ?

Context: descoperită întâmplător de Țifu Florin.

Stare de conservare slabă; inv. Institutul de Cercetări Eco-Muzeale Tulcea ?

DOBROGEA passim

Filip al II-lea

60. AE; 12 h; 5,10 g; 15,5 x 15 mm.

Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta; urme de cerc perlat.

Rv. Cal și călăreț spre dreapta; sus legenda [ΦΙΛΙΠΠΟΥ]; sub cal posibil vârful de lance orientată spre dreapta.

SNG-ANS 1994, pl. 30, nr. 850-853, monetărie incertă probabil din Macedonia, 359-336 a.Chr.; SNG Alpha Bank 2000, pl. XV, nr. 354-358, Amphipolis, cca 315/4-295/4 a.Chr.

Stare de conservare slabă.

61. AE; 12 h; 6,00 g; 18,5 x 18 mm.

Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta; urme de cerc perlat.

Rv. Cal și călăreț spre dreapta; sus legenda ΦΙΛΙΠΠ[ΟΥ]; sub cal ?

Stare de conservare relativ bună.

Filip al II-lea ?

62. AE; 12 h; 5,09 g; 16 x 15 mm.

Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta ?; cerc perlat ?

Rv. Cal și călăreț spre dreapta ?; sus legenda [ΦΙΛΙΠΠΟΥ]; sub cal ?

Stare de conservare precară.

63. AE; 12 h; 4,73 g; 16 x 15 mm.

Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta; cerc perlat.

Rv. Cal și călăreț spre dreapta?; sus legenda [ΦΙΛΙΠΠΟΥ].

Stare de conservare precară.

64. AE; 9 h; 5,61 g; 17 x 16,5 mm.

Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta; urme de cerc perlat.

Rv. Cal și călăreț spre dreapta; sus legenda ΦΙΛΙΠΠΟ[Y]; sub cal posibil sigla Γ.

SNG-ANS 1994, pl. 33, nr. 962, monetărie incertă probabil din Macedonia, 359-336 a.Chr.; SNG Alpha Bank 2000, pl. XVI, nr. 391-393, Amphipolis, cca 315/4-295/4 a.Chr.

Stare de conservare slabă.

65. AE; 2 h; 5,73 g; 16 x 15 mm.

Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta; urme de cerc perlat.

Rv. Cal și călăreț spre dreapta; sus legenda [ΦΙΛΙΠΠΟΥ]; sub cal simbol neclar?

Stare de conservare precară.

Filip al II-lea?

66. AE; 12 h; 5,12 g; 16,5 x 16 mm.

Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta?.

Rv. Cal și călăreț spre dreapta?; sus legenda [ΦΙΛΙΠΠΟΥ]?

Stare de conservare precară.

Filip al II-lea

67. AE; 2 h; 4,73 g; 15,5 x 14,5 mm.

Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta; cerc perlat.

Rv. Cal și călăreț spre dreapta; sus legenda [ΦΙΛΙΠΠΟΥ]; sub cal simbolul unui vârf de lance spre dreapta.

SNG-ANS 1994, pl. 30, nr. 850-853, monetărie incertă probabil din Macedonia, 359-336 a.Chr.; SNG Alpha Bank 2000, pl. XV, nr. 354-358, Amphipolis, cca 315/4-295/4 a.Chr.

Stare de conservare relativ precară.

68. AE; 10 h; 5,23 g; 17 x 16 mm.

Av. Capul lui Apollo laureat spre dreapta.

Rv. Cal și călăreț spre dreapta; sus legenda ΦΙΛΙΠ[ΠΟΥ]; sub cal posibil sigla Θ.

SNG-ANS 1994, pl. 33, nr. 961, monetărie incertă probabil din Macedonia, 359-336 a.Chr.; SNG Alpha Bank 2000, pl. XVI, nr. 384-385, Amphipolis, cca 315/4-295/4 a.Chr.

Starea de conservare slabă.

Alexandru al III-lea

69. AE; ?; 7 h; 4,43 g; 15 x 14,5 mm. Fără ilustrație.

Av. Capul lui Herakles cu blana leului din Nemea spre dreapta; urme de cerc perlat.

Rv. Măciucă, tolă și arc; între acestea legenda [ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ].

Starea de conservare foarte slabă.

70. AE; 9 h; 4,42 g; 17,8 x 17,5 mm.

Av. Capul lui Herakles cu blana leului din Nemea spre dreapta.

Rv. Măciucă, tolă și arc; între acestea legenda [ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ].

Starea de conservare foarte slabă.

71. AE; 12 h; 5,60 g; 17 x 16 mm.

Av. Capul lui Herakles cu blana leului din Nemea spre dreapta; urme de cerc perlat.

Rv. Măciucă, tolă și arc; între acestea legenda [ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ].

Starea de conservare foarte slabă.

*

Prezentarea pieselor monetare din catalog ne permite formularea câtorva observații. Catalogul ne relevă un total de 55 de monede de bronz descoperite izolat (la Adamclisi, Albești, Cochirleni, Constanța, Costinești, Isaccea, Limanu, Mihail Kogălniceanu, Pecineaga, Techirghiol, Tufani, Dobrogea de nord și Dobrogea de sud) și 16 care aparțin unui mic depozit monetar (provenind de la Gura Dobrogei). Corespunzător locurilor de descoperire, cunoaștem în bibliografia de specialitate mai multe informații privind existența unor vestigii specifice secolelor IV-III a.Chr., în același areal indicat pentru fiecare descoperire în parte. Multe descoperiri provin din situri arheologice sau din aria unor localități actuale cunoscute prin cercetări sau semnalări anterioare, completând cu date noi informațiile existente. În câteva situații este vorba de puncte noi (în aria unor localități deja cunoscute cu puncte de interes), care completează repertoriul numismatic al descoperirilor izolate. Materialul care nu provine din săpături arheologice are la rândul lui un rol important în studierea prezenței și circulației monetare în complexitatea sa reală.

Din cetatea de la Tropaeum Traiani provin cinci monede macedonene, dintre care trei bătute pentru Filip al II-lea și două pentru Alexandru cel Mare. Pentru perioada preromană, informațiile din zona cetății

sunt relativ discrete, inclusiv cele care privesc populația locală. Vestigiile specifice perioadei preromane sunt puțin prezente în bibliografia de specialitate, iar apariția lor nu beneficiază de contexte specifice epocii de manifestare, fiind integrate unor contexte specifice altor secvențe cronologice. Platoul cetății Tropaeum Traiani este constituit în partea sa superioară dintr-un loess galben, peste care a fost identificat selectiv un nivel de culoare brun-închisă (în care a fost găsită o mare cantitate de cenușă și cărbune), la o adâncime cuprinsă între 3,90 și 4,50 metri. Din compoziția acestuia au fost recoltate și fragmente ceramice aparținând perioadei preromane (de factură locală getică și grecească) din următoarele categorii: fructiere, cești, oale-borcan, cupe, străchini și amfore. Acestea aparțin tipologic și cronologic secolelor IV-III a.Chr., dar sunt găsite majoritar în poziții secundare, în contexte databile în perioada secolelor I a.Chr.-I p.Chr.² De pe platoul de est, în urma cercetărilor arheologice, au fost descoperite materiale ceramice getice datate în secolele IV-III a.Chr. și mai puțin în III-I a.Chr., care, în accepțiunea autorilor săpăturii, ar certifica prezența unei așezări getice pe o suprafață de cca 1 ha³.

În zona cartierului de sud, în urma cercetărilor arheologice desfășurate în ultimii 20 de ani care au scos la lumină și un impunător edificiu de tip *domus*, au fost descoperite în contexte secundare în jur de 20 de monede bătute la Callatis și Tomis (secolele II-I a.Chr.), respectiv în Regatul Macedonia în timpul suveranilor Filip al II-lea și Alexandru al III-lea (secolele III-II a.Chr.). Este și cazul celor cinci monede prezente în catalog. Este foarte posibil ca această arie să fi făcut parte din așezarea de epocă preromană, posibil cu o viețuire dusă până spre sfârșitul secolului I p.Chr., iar monedele să reprezinte urme palpabile ale acesteia. Locul descoperirilor monetare se află în apropierea celui mai înalt punct de pe raza viitoarei cetăți Tropaeum Traiani, nu departe de actuala intersecție dintre *via principalis* și *cardo*, la aproximativ 10 metri spre sud de latura basilicii *forensis*⁴.

De la Albești deținem în catalog o monedă bătută pentru Alexandru cel Mare, apărută în cursul săpăturilor arheologice. Identificarea în teren a fortificației elenistice de la Albești s-a efectuat în cursul anului 1971, pentru ca ulterior săpăturile arheologice în perimetrul respectiv să aducă în lumina cercetării o multitudine de materiale de interes arheologic și numismatic, de valoare pentru cunoașterea realităților prezente în perioada secolelor IV-I a.Chr. Materialul arheologic rezultat a fost divers, fiind format preponderent din ceramică (de import, greacă de uz comun, amfore, ștampile amforice, de factură autohtonă), statui, apline și altare. Din punct de vedere economic și comercial, prima pătrundere a materialului amforic corespunde primului sfert al secolului IV a.Chr., amplificându-se pe toată perioada aceluiași secol și atingând apogeul la începutul secolului III a.Chr.⁵ În acest interval cronologic s-a observat o locuire a platoului de lângă așezarea fortificată, bogată în măturii arheologice. Un al doilea vârf statistic al importurilor amforice corespunde mijlocului și celui de al treilea sfert al secolului III a.Chr., fiind perioada cel mai bine reprezentată, având în vedere amenajările surprinse arheologic în suprafața fortificată⁶.

În zona localității Cochirleni (jud. Constanța) este semnalată descoperirea unei amfore mici de Thasos, neștampilată, datată în secolele IV-III a.Chr., care a fost folosită ca urnă funerară⁷. Din aria

² Al. Barnea, I. Barnea, I.B. Cătănicu, M. Mărgineanu-Cârstoiu, Gh. Papuc, *Tropaeum Traiani, I., Cetatea*, București, 1979, p. 179-180.

³ M. Arsenescu, C. Căpiță, M.M. Duțescu Ștefan, D. Ștefan, *Săpăturile de la Adamclisi – Platoul Est*, SCIVA, 70, 2019, 1-4, p. 62.

⁴ Informații inedite.

⁵ A. Rădulescu, M. Bărbulescu, L. Buzoianu, N. Cheluță-Georgescu, *Observații privind așezarea greco-autohtonă de la Albești (jud. Constanța)*, Pontica, 26, 1993, p. 128.

⁶ *Ibidem*, p. 133, 138.

⁷ M. Irimia, *Descoperiri noi privind populația autohtonă a Dobrogei și legăturile ei cu coloniile grecești (sec.V-I î.e.n.)*, Pontica, 6, 1973, p. 15 și 17.

administrativă a comunei provin și cele 10 monede de bronz din catalog, cinci bătute pentru Filip al II-lea și tot cinci pentru Alexandru al III-lea. Depozitul este format din monede macedonene de bronz, dintre care 10 bătute pentru Filip al II-lea și șase pentru Alexandru al III-lea.

Moneda descoperită întâmplător la Constanța (anticul Tomis), bătută pentru Filip al II-lea, se adaugă altor descoperiri realizate aici, fie întâmplător, fie în urma săpăturilor arheologice. Astfel, sunt cunoscute peste 25 de exemplare de bronz din tipul Filip al II-lea și cinci din tipul Alexandru al III-lea⁸.

De la Costinești cunoaștem existența unei așezări elenistice în punctul „Pescărie” (sau Mânăstirea), la 1 km nord de Schitu⁹, unde o perieghză efectuată în 2001 a condus la recoltarea unui bogat inventar ceramic, publicat de curând¹⁰. Al doilea punct care ar corespunde unei alte așezări elenistice este localizat în zona din vest a lacului, unde au fost descoperite urmele unei așezări greco-elenistice, cu o durată de viață specifică anilor 350-100 a. Chr.¹¹

Două monede macedonene provin din zona localității Isaccea, ambele bătute pentru Alexandru cel Mare, fiind descoperiri fortuite. În zona cetății romane și romano-bizantine de la Isaccea (aflată la est de oraș), pe malul drept al Dunării, la nord de drumul județean D 229 T, în punctul „La Pontonul Vechi”, sunt descoperite numeroase fragmente ceramice din a doua epocă a fierului¹², putând fi amintite și două amfore de Thasos (sfârșitul secolului al IV-lea) și de Heraclea Pontică (datată în anii 300-250 a.Chr.)¹³. De asemenea, sunt cunoscute o așezare și necropolă elenistică în marginea de nord-vest a localității Isaccea, la punctul Suhat¹⁴.

Moneda de bronz macedoneană bătută pentru Filip al II-lea, descoperită în zona comunei Limanu¹⁵, din *chora* callatiană, o situează foarte aproape de cetatea Callatis¹⁶. Din zonă, din punct de vedere arheologic, cunoaștem unele descoperiri sub forma unui bogat material arheologic datat în cea de a doua epocă a fierului (cu multe fragmente de amfore elenistice)¹⁷. Din punct de vedere monetar sunt cunoscute alte două monede macedonene de bronz bătute pentru Filip al II-lea și Alexandru cel Mare¹⁸.

⁸ G. Talmațchi, *Monedele de tip macedonean în Dobrogea*, Sfântu Gheorghe, 2006, p. 84-85.

⁹ H. Slobozianu, I. Țicu, *Așezarea antică de la Schitul (reg. Dobrogea)*, SCIV, 17, 1966, 4, p. 679-702.

¹⁰ L. Buzoianu, Cl. Munteanu, *Ceramică antică descoperită la Costinești, Punctul „Pescărie”*, Pontica, 52, 2019, p. 195-212.

¹¹ V. Canarache, *Importul amforelor șampilate la Istria*, București, 1957, p. 378 și 380.

¹² Gh. Ștefan, *Contribuții arheologice la cunoașterea Dacilor din Dobrogea de Nord*, în *Studii și referate privind istoria României*, din lucrările sesiunii lărgite a secțiunii de științe istorice, filosofice și economico-juridice (21-24 decembrie 1953), partea I-a, București, 1954, p. 37.

¹³ V.H. Baumann, *Considerații asupra importului de amfore grecești în nordul Dobrogei*, Peuce, 4, 1973-1975, 1975, p. 38, nr. 20.

¹⁴ <http://ran.cimec.ro/sel.asp?descript=isaccea-oras-isaccea-tulcea-situl-arheologic-de-la-isaccea-suhat-cod-sit-ran-159696.04> (consultat la 27.04.2023).

¹⁵ În cursul anului 2010 a fost predat la MINAC de către Poliția de Patrimoniu Constanța, prin intermediul Direcției pentru Cultură Județeană Constanța a Ministerului Culturii, un lot consistent de monede colectate în mod ilegal. Printre acestea se remarcă și exemplarul de față; lotul ar fi fost descoperit în aria administrativă a comunei respective.

¹⁶ Al. Avram, *The Territories of Istros and Kallatis*, în P.G. Bilde, V.F. Stolba (eds.), *Surveying the Greek Chora: Black Sea Region in a comparative perspective*, Aarhus, 2006, p. 67-68.

¹⁷ Gh. Poenaru Bordea, *Însemnări privind amforele șampilate*, SCIV, 22, 1971, 3, p. 501; A. Rădulescu, M. Bărbulescu, L. Buzoianu, *Observații privind importul amforelor șampilate în sud-estul Dobrogei*, Pontica, 18, 1985, p. 56, nota 5, p. 57, p. I („Situția importurilor amforice în sud-estul Dobrogei”).

¹⁸ B. Mitrea, *Descoperiri recente și mai vechi de monede antice și bizantine în Republica Socialistă România*, SCIV, 20, 1969, 1, p. 163, nr. 8; idem, *Découvertes récentes ou plus anciennes de monnaies antiques et byzantines en Roumanie*, Dacia, N.S., 13, 1969, p. 541, nr. 8; C. Preda, *Istoria monedei în Dacia preromană*, București, 1998, p. 100 și 105-106; G. Talmațchi, *Les monnaies autonomes d'Istros, Callatis et Tomis, Circulation et contexte*, Wetteren, 2006, p. 107, nr. 50; p. 171, nr. 22.

Despre moneda de tip scut macedonean nu sunt cunoscute informații privind exact locul descoperirii, în afară de localizarea sa în împrejurimile localității Mihail Kogălniceanu. Până în prezent nu avem nici informații privind eventuale urme de perioadă preromană în zonă.

Patru monede de bronz bătute pentru Filip al II-lea provin din zona localității Pecineaga. La aproximativ 5 km în direcția nord-vest față de localitatea Pecineaga, a fost descoperită o așezare rurală romană care suprapune o alta preromană. Informația se bazează pe diversele materiale ceramice descoperite care sunt datate în secolul al III-lea a.Chr.¹⁹ O a doua așezare elenistică este poziționată la doar 1 km depărtare, în direcția de sud-est față de precedentul punct, datat în secolele IV-II a.Chr.²⁰ Așezările făceau parte din teritoriul de influență a coloniei Callatis²¹.

Cele 11 monede de bronz de la Techirghiol, dintre care opt bătute pentru Filip al II-lea, una pentru Alexandru al III-lea și două de tip scut macedonean, provin din arii diferite situate în oraș și imediatele împrejurimi. Sunt cunoscute din zona orașului mai multe obiective arheologice pe baza unor descoperiri întâmplătoare, astfel: o așezare elenistică în partea de nord-est a orașului (între Piața Republicii și ieșirea din oraș spre Eforie Nord, respectiv între str. Ana Ipătescu și str. Dr. Ion Tătaranu) și o locuire și o necropolă elenistică la marginea de vest a orașului, în apropiere de ferma aflată la nord de drumul spre Movilița.

O monedă de la Alexandru al III-lea a fost descoperită la 1 km est de Valea Borungea, în apropierea localității Tufani.

În sfârșit, ultimele 13 monede din catalog au fost descoperite în nordul Dobrogei (una de la Filip al II-lea) și sudul Dobrogei (jud. Constanța), în număr de 12, dintre care nouă sunt de la Filip al II-lea și trei de la Alexandru al III-lea.

Recapitulând descoperirile monetare din catalog, reținem dintre cele 55 de exemplare descoperite izolat, un număr de 37 de piese bătute pentru Filip al II-lea, 15 pentru Alexandru al III-lea și trei de tip scut macedonean. Sunt atât emisiuni monetare originale (din timpul regilor macedoneni), cât și postume, bătute în monetării macedonene, dintre care se evidențiază o piesă realizată pentru Filip al II-lea la Philippi între anii 356-336 a.Chr. (nr. 8, din lotul de la Cochirleni), cea de a treia piesă cunoscută ca descoperită în Dobrogea după cele de la Histria (com. Istria, jud. Constanța)²² și Izvoarele (com. Lipnița, jud. Constanța)²³.

Analiza prezenței monedelor macedonene descoperite în mod izolat în Dobrogea (la care adăugăm cele 55 de monede prezente în catalog) prezintă o serie de trăsături definitorii. Aceste monede erau folosite în schimburi comerciale și au beneficiat, în procesul lor de circulație, de condiții favorabile de ordin politic, administrativ și militar. Monedele apar cu precădere de-a lungul litoralului pontic, dar și de-a lungul malului Dunării. În catalog șase dintre cele 11 puncte (plus Dobrogea de nord și Dobrogea de sud) sunt poziționate de-a lungul litoralului, trei pe partea centrală a Dobrogei și două la Dunăre.

Înțelegerea prezenței monedelor de bronz macedonene emise pentru Filip al II-lea și Alexandru cel Mare în spațiul vest-pontic, multe postume, o putem realiza doar în contextul desfășurării unor evenimente politico-militare. Teritoriul dintre Dunăre și Mare este înglobat statului macedonean sau oricum controlat din punct de vedere militar odată cu expediția lui Filip al II-lea. Acest context creează premisele dezvoltării unei economii deschise către piețele sudice, așa cum o sugerează descoperirile

¹⁹ M. Irimia, *Date noi privind așezările getice din Dobrogea în a doua epocă a fierului*, Pontica, 13, 1980, p. 102, nr. 1.

²⁰ *Ibidem*, p. 102, nr. 2.

²¹ *Ibidem*, p. 70.

²² C. Preda, H. Nubar, *Histria III. Descoperiri monetare 1914-1970*, București, 1973, p. 150, nr. 970; C. Preda, *op.cit.*, p. 116.

²³ G. Talmațchi, *Descoperiri monetare macedonene în Dobrogea*, BSNR, 92-97, 1998-2003, 146-151, 2003, p. 32, nr. 144.

monetare²⁴. Este foarte posibil ca noul cadru oferit de autoritatea macedoneană să fi fost benefic din punct de vedere economic și comercial, asigurând stabilirea unor legături dintre coloniile vest-pontice dobrogene cu numeroase centre ale lumii elenistice. Tocmai acest fapt a permis pătrunderea diferitelor monede ca origine în spațiul pontic dobrogean, cu precădere a celor de bronz, pentru asigurarea unei circulații monetare stabile, măcar în cordonul litoral. S-a constatat pentru polisurile de pe coasta de vest a Pontului Euxin și din arealul strămtorilor²⁵ faptul că situația financiară, ca și cea a monetărilor locale, în general, nu a fost deloc dezastruoasă. Regele Filip al II-lea nu a interzis baterea de monedă de bronz specifică tipurilor monetare din polisurile aflate sub dominația sau doar controlul său²⁶.

Monedele macedonene de bronz apar în special în polisurile grecești costiere, dar și în așezări getice sau greco-autohtone fortificate și deschise. O altă trăsătură caracteristică a prezenței monetare macedonene este cea a predominării monedelor de bronz²⁷, cu predilecție a celor bătute pentru Filip al II-lea²⁸.

Un alt aspect interesant este cel cronologic, privind pătrunderea lor într-un interval de timp, dificil de stabilit. Cea mai mare parte din monedele de bronz ale lui Filip al II-lea par a fi postume²⁹. S-a propus deja pentru pătrunderea monedei macedonene perioada lui Alexandru al III-lea și, ulterior, cea a lui Lysimach³⁰. Din punctul nostru de vedere, pentru momentul penetrării lor, am putea sugera o eventuală secvență cronologică exprimată încă din timpul lui Filip al II-lea și apoi a lui Alexandru al III-lea, dar, probabil, cu apariții intermitente. De asemenea s-a afirmat posibilitatea pătrunderii unor piese din primele serii în asociere cu cele postume, cu alte cuvinte ceva mai târziu decât momentul baterii lor³¹.

Depozitul descoperit la Gura Dobrogei, prezent cu 16 monede în catalog, face parte din primul orizont de tezaure stabilit în urmă cu aproape două decenii în bibliografia de specialitate, compus din cel puțin zece descoperiri, doar cu nominaluri de bronz în compoziție, poziționate fie de-a lungul litoralului vest-pontic, fie în imediata sau relativa apropiere a acestuia. Acesta corespunde cronologic campaniei generalului Zopyrion, fost guvernator al Traciei (*Thraciae praepositus*) și al Pontului Stâng (*praefectus Ponti*). În drumul spre stepele aflate la vărsarea în Pont a Dunării, acesta a trecut prin teritoriul dobrogean (în 326/5 a.Chr.³²). Nu mai puțin de 30.000 de macedoneni și aliați au fost lichidați în cadrul acestei campanii pentru supunerea orașelor grecești aflate pe coastele de nord ale Pontului Euxin³³. După încheierea asediului cetății Olbia (terminat fără succes militar), la întoarcerea restului trupelor, însuși generalul este ucis, probabil de către geți și sciți³⁴. Degringolada militară este însoțită de „plantarea” de-a lungul coastei litorale a numeroase tezaure monetare așa cum este cazul celui de la Gura Dobrogei

²⁴ C. Preda, H. Nubar, *op. cit.*, p. 52; privind rolul benefic din punct de vedere economic și politic al Macedoniei asupra coastei de vest a Pontului Euxin, vezi la R. Vulpe, *Histoire ancienne de la Dobroudja*, București, p. 78.

²⁵ V. Lungu, Gh. Poenaru Bordea, *Un trésor de monnaies d'Istros à Orgamé*, în *Civilisation grecque et cultures antiques périphériques. Hommages à Petre Alexandrescu à son 70e anniversaire*, A. Avram, M. Babeș (coord.), București, 2000, p. 292.

²⁶ O. Picard, *Philippe II et le monnayage des cités grecques*, *Revue des Études Grecques*, 103, 1990, p. 1-15.

²⁷ C. Preda, H. Nubar, *op. cit.*, p. 51.

²⁸ B. Mitrea, *Descoperirile monetare și legăturile de schimb ale Histriei cu populațiile locale în sec. V-IV î. e.n.*, StCl, 7, 1965, p. 150-151.

²⁹ Idem, *Două probleme de numismatică dobrogeană*, *Pontica*, 4, 1971, p. 266-267; E. Oberländer-Târnoveanu, *Aspecte ale circulației monedei grecești în Dobrogea de Nord (sec. VI î.e.n.-I e. n.)*, *Pontica*, 11, 1978, p. 69; C. Preda, *op. cit.*, p. 99; G. Talmațchi, *Descoperiri...*, p. 32.

³⁰ C. Preda, *Triburile geto-dace și circulația monedelor lui Filip al II-lea la nord de Dunăre*, SCIV, 7, 1956, 3-4, p. 278.

³¹ C. Preda, *Istoria...*, p. 99.

³² V. Pârvan, *Getica. O protoistorie a Daciei*, București, 1982, p. 49-50; L. Ruscu, *Relațiile externe ale orașelor grecești de pe litoralul românesc al Mării Negre*, Cluj, 2002, p. 76.

³³ D.M. Pippidi, D. Berciu, *Din istoria Dobrogei. Geți și greci la Dunărea de Jos, din cele mai vechi timpuri pînă la cucerirea romană*, București, 1965, p. 196.

³⁴ L. Ruscu, *op. cit.*, p. 78.

păstrat, se pare, într-un mic vas tip cană de factură locală care ar putea fi datat în secolele IV-III a.Chr.³⁵ Amintim că de la Gura Dobrogei, la confluența pârâului Gura Dobrogei cu râul Casimcea, sunt cunoscute numeroase descoperiri atribuite lumii getice și grecești elenistice³⁶.

Integrându-se unui curent monetar general specific epocii, având un rol de pivot central și reflectând fazele de expansiune ale statului macedonean, monedele macedonene de bronz au fost acceptate de populația greacă și posibil, ulterior, de cea autohtonă. Fenomenul monetar este deja cunoscut în Dobrogea, în contextul prezenței a numeroase alte monede care pătrund în debutul perioadei elenistice și ulterior în teritoriul analizat³⁷.

În concluzie, studiul prezenței monedei de tip macedonean poate oferi în continuare noi informații relevante pentru cercetarea numismatică a situației existente în nord-estul Thraciei. Monedele macedonene au jucat un rol important în dezvoltarea piețelor economice și comerciale locale, cu privire specială a celor din polisurile grecești, în contextul a mai multor faze de expansiune ale regatului macedonean.

Aspects of Macedonian coin diffusion in north-eastern Thrace (Dobruja) through new discoveries

ABSTRACT

The discovery of the monetary document specific to the Macedonian Kingdom in Dobruja (or in the area located in the extreme north-east of Thrace) remains a significant constant specific to numismatic research. Regardless of the nature of the conditions of discovery, hoards or isolated finds, the coins are presented in the catalog alphabetically by locality and then chronologically by sovereign. Thus, the discoveries from Adamclisi, Albești, Constanța, Costinești, Gura Dobrogei, Isaccea, Limanu, Mihail Kogălniceanu, Pecineaga, Techirghiol, Tufani, northern of Dobruja and Dobruja *passim* (or Dobruja south which corresponds territorially to the administrative area of Constanța County) are listed.

The catalog reveals a total of 55 bronze coins as isolated finds and another 16 belonging to a small monetary deposit (coming from Gura Dobrogei). Corresponding to the places of discovery, we know in the specialized bibliography more information about the existence in the same indicated area for each individual discovery, the existence of vestiges specific to the 4th-3rd centuries BC. Many discoveries come from archaeological sites or from the area of current localities known through previous research or reports, supplementing the existing information with new data. In some cases, it is about new points (in the area of already known localities with points of interest), which complete the numismatic repertoire of isolated discoveries. The material that does not come from archaeological excavations also has an important role in studying the presence and circulation of money in its real complexity.

The study of the presence of the Macedonian-type coin can still provide new relevant information for the numismatic research of the existing situation in north-eastern Thrace. Macedonian coins played an important role in the development of local economic and commercial markets, with special regard to those in the Greek poleis, in the context of several phases of expansion of the Macedonian Kingdom.

FIGURES CAPTION

- Pl. I. Macedonian coins discovered at Adamclisi (1-5), Cochirleni (7-16) and Costinești (18-22).
- Pl. II. Macedonian coins discovered at Gura Dobrogei (23-38, deposit).
- Pl. III. Macedonian coins discovered at Isaccea (39-40), Mihail Kogălniceanu (42), Peceneaga (43-46), Techirghiol (47-54, 56-57), Tufani (58), Northern Dobruja (59) and Dobruja *passim* or Southern Dobruja (60).
- Pl. IV. Macedonian coins discovered in Dobruja *passim* (61-68, 70-71).

³⁵ Informație provenind de la Mihai Irimia, la momentul anului 2010.

³⁶ M. Irimia, *Noi descoperiri getice și grecești din Dobrogea și din stânga Dunării, Pontica*, 39, 2006, p. 133.

³⁷ G. Talmățchi, *The Mints' issues from the Black Sea coast and other areas of Dobruja. The Pre-Roman and early Roman periods (6th Century BC-1st Century AD)*, Cluj Napoca, 2007.

Abrevieri

AAASH	Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae, Budapesta
ActaMN	Acta Musei Napocensis, Cluj-Napoca
AII(A)Iași	Anuarul Institutului de Istorie (și Arheologie) „A.D. Xenopol”, Iași
Amm. Marcell.	Ammianus Marcellinus, <i>Rerum gestarum libri qui supersunt</i> .
ArhMold	Arheologia Moldovei, Iași-București
BAR, I.S.	<i>British Archaeological Reports, International Series</i> , Oxford
BAR, S.S.	<i>British Archaeological Reports, Supplementary Series</i> , Oxford
BSNR	Buletinul Societății Numismatice Române, București
CN	Cercetări Numismatice, București
CNA	Cronica Numismatică și Arheologică, București
CNH	L. Réthy, <i>Corpus nummorum Hungariae</i> , I-II, Budapesta, 1899-1907
Crawford	M.H. Crawford, <i>Roman Republican Coinage</i> , Cambridge, 1974
CreștCol	Creșterea Colecțiilor, Biblioteca Academiei Române, București
Dacia	Dacia. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie, București, I-XII (1924-1947)
Dacia, N.S.	Dacia, Revue d'Archéologie et d'Histoire Ancienne, Nouvelle Série, București (1957-)
DOP	Dumbarton Oaks Papers, Washington
DRH	<i>Documenta Romaniae Historica</i> , București
Huszár	Lajos Huszár, <i>Münzkatalog Ungarn von 1000 bis heute</i> , Budapesta, 1979
IAB	Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București
JNG	Jahrbuch für Numismatik und Geldgeschichte, München
LRBC	<i>Late Roman Bronze Coinage A.D. 324-498</i> , Londra, 1965: I – P.V. Hill, J.P.C. Kent, <i>The Bronze Coinage of the House of Constantine A.D. 324-346</i> ; II – R.A.G. Carson, J.P.C. Kent, <i>Bronze Roman Imperial Coinage of the Later Empire A.D. 346-498</i>
Martin	F. Martin, <i>Kolonialprägungen aus Moesia Superior und Dacia</i> , Bonn, 1992
MCA	Materiale și Cercetări Arheologice, București
MINAC	Muzeul de Istorie Națională și Arheologie, Constanța
NC	Numismatic Chronicle, Londra
NK	Numizmatikai Közlöny, Budapesta
Pick	B. Pick, <i>Din antiken Münzen von Dacien und Moesien</i> , I, 1, Berlin, 1898
Pick-Regling	B. Pick, K. Regling, <i>Din antiken Münzen von Dacien und Moesien</i> , I, 2, Berlin, 1910
Pohl	Artúr Pohl, <i>Münzzeichen und Meisterzeichen auf ungarischen Münzen des Mittelalters, 1300-1540</i> , Graz-Budapesta, 1982
Preda	C. Preda, <i>Monedele geto-dacilor</i> , București, 1973
Recueil	W.H. Waddington, E. Babelon, Th. Reinach, <i>Recueil général des monnaies grecques d'Asie Mineure</i> , I-IV, Paris, 1904-1912
RIC, I	H. Mattingly, E.A. Sydenham, <i>The Roman Imperial Coinage</i> , I, <i>Augustus to Vitellius</i> , Londra, 1923
RIC, I ²	C.H.V. Sutherland, <i>The Roman Imperial Coinage</i> , I, ediție revăzută, Londra, 1984

RIC, II	H. Mattingly, E.A. Sydenham, <i>The Roman Imperial Coinage</i> , II, <i>Vespasian to Hadrian</i> , Londra, 1926
RIC, III	H. Mattingly, E.A. Sydenham, <i>The Roman Imperial Coinage</i> , III, <i>Antoninus Pius to Commodus</i> , Londra, 1930
RIC, IV, 1	H. Mattingly, E.A. Sydenham, <i>The Roman Imperial Coinage</i> , IV, 1, <i>Pertinax to Geta</i> , Londra, 1968
RIC, V, 2	P.H. Webb, <i>The Roman Imperial Coinage</i> , V, 2, Londra, 1933 (reimprimat 1968)
RIC, VI	C.H.V. Sutherland, <i>The Roman Imperial Coinage</i> , VI, <i>From Diocletian's reform (A.D. 294) to the death of Maximinus (A.D. 313)</i> , Londra, 1967
RIC, VII	P.M. Bruun, <i>The Roman Imperial Coinage</i> , VII, <i>Constantine and Licinius A.D. 313-337</i> , Londra, 1966
RIC, VIII	J.P.C. Kent, <i>The Roman Imperial Coinage</i> , VIII, <i>The Family of Constantine I A.D. 337-364</i> , Londra, 1981
RIC, IX	J.W.E. Pearce, <i>The Roman Imperial Coinage</i> , IX, <i>Valentinian I-Theodosius I</i> , Londra, 1933 (reimprimat 1968)
RIC, X	J.P.C. Kent, <i>The Roman Imperial Coinage</i> , X, <i>The Divided Empire and the Fall of the Western Parts A.D. 395-491</i> , Londra, 1994
RPC	Roman Provincial Coinage
SCIV(A)	Studii și Cercetări de Istorie Veche (și Arheologie), București
SCN	Studii și Cercetări de Numismatică, București
Simpozion Chișinău 2000	<i>Simpozion de Numismatică dedicat împlinirii a patru secole de la prima Unire a românilor sub Mihai Voievod Viteazul, Chișinău, 28-30 mai 2000, Comunicări, studii și note</i> , București, 2001
Simpozion Chișinău 2001	<i>Simpozion de Numismatică organizat în memoria martirilor căzuți la Valea Albă, la împlinirea a 525 de ani (1476-2001), Chișinău, 13-15 mai 2001, Comunicări, studii și note</i> , București, 2002
Simpozion Chișinău 2002	<i>Simpozion de Numismatică dedicat împlinirii a 125 de ani de la Proclamarea Independenței României, Chișinău, 24-26 septembrie 2002, Comunicări, studii și note</i> , București, 2003
Simpozion Chișinău 2003	<i>Simpozion de Numismatică dedicat Centenarului Societății Numismatice Române (1902-2003), Chișinău, 26-28 noiembrie 2003, Comunicări, studii și note</i> , București, 2005
Simpozion Chișinău 2004	<i>Simpozion de Numismatică, organizat cu ocazia comemorării sfântului Ștefan cel Mare, domn al Moldovei (1504-2004), Chișinău, 29 septembrie-2 octombrie 2004, Comunicări, studii și note</i> , București, 2007
SMMIM	Studii și Materiale de Muzeografie și Istorie Militară, București
TNDBülten	Türk Nüsmistik Derneği, Bülten, İstanbul
Varbanov	I. Varbanov, <i>Greek imperial coins</i> , I, <i>Dacia, Moesia Superior, Moesia Inferior</i> , Burgas, 2005
Weiser	W. Weiser, <i>Katalog der Bithynischen Münzen der Sammlung des Instituts für Altertumskunde der Universität zu Köln</i> , I, 1983